Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. Tpjn 300/2009, ECLI:CZ:NS:2010:TPJN.300.2009.1

Číslo: 2/2011

Právní věta:

Rozhoduje-li soud pro mládež o sankci za sbíhající se činy, z nichž pachatel část spáchal jako mladistvý a část po dovršení osmnáctého roku věku (§ 25 odst. 3 z. s. m.), je pro úvahu o tom, zda má být uložen souhrnný (případně úhrnný) trest nebo souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, rozhodující, zda je nejpřísněji trestný čin spáchaný v době, kdy pachatel byl ve věku mladistvých nebo již dospělý. Byl-li pachatel v době spáchání tohoto činu ještě ve věku mladistvých, uloží mu soud pro mládež souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, v opačném případě souhrnný (případně úhrnný) trest.

Za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci například zákaz činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, které se dopustil již jako dospělý pachatel. Na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je totiž třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákoníku. Obdobně je tomu i v opačném případě, v němž je ukládán souhrnný trest, který je doplňován sankcí ukládanou podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jejíž uložení odůvodňuje spáchání provinění, jehož se pachatel dopustil jako mladistvý.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.10.2010

Spisová značka: Tpjn 300/2009

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Opatření ukládaná mladistvým, Souhrnný trest, Úhrnný trest

Předpisy: § 25 odst. 3 předpisu č. 218/2003Sb.
§ 43 odst. 1 tr. zákoníku
§ 43 odst. 2 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

v otázce ukládání souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu v případě, že mladistvý spáchal provinění před osmnáctým rokem věku a trestný čin po dovršení osmnáctého roku věku [§ 25

odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále převážně jen „z. s. m.“)] včetně otázky ukládání tzv. vedlejších trestů, pokud jejich uložení odůvodňuje trestná činnost, které se pachatel dopustil již jako dospělý (např. trest zákazu činnosti).

Rozhoduje-li soud pro mládež o sankci za sbíhající se činy, z nichž pachatel část spáchal jako mladistvý a část po dovršení osmnáctého roku věku (§ 25 odst. 3 z. s. m.), je pro úvahu o tom, zda má být uložen souhrnný (případně úhrnný) trest nebo souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, rozhodující, zda je nejpřísněji trestný čin spáchaný v době, kdy pachatel byl ve věku mladistvých nebo již dospělý. Byl-li pachatel v době spáchání tohoto činu ještě ve věku mladistvých, uloží mu soud pro mládež souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, v opačném případě souhrnný (případně úhrnný) trest.

Za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci například zákaz činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, které se dopustil již jako dospělý pachatel. Na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je totiž třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákoníku. Obdobně je tomu i v opačném případě, v němž je ukládán souhrnný trest, který je doplňován sankcí ukládanou podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jejíž uložení odůvodňuje spáchání provinění, jehož se pachatel dopustil jako mladistvý.

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko v otázce ukládání souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu v případě, že mladistvý spáchal provinění před osmnáctým rokem věku a trestný čin po dovršení osmnáctého roku věku (§ 25 odst. 3 z. s. m.), včetně otázky ukládání tzv. vedlejších trestů, pokud jejich uložení odůvodňuje trestná činnost, které se pachatel dopustil již jako dospělý (např. trest zákazu činnosti).

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu nejvyšší státní zástupkyně ze dne 14. září 2009.

Z předloženého podnětu vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaznamenalo v rámci výkonu své působnosti ohledně uvedené otázky rozdílnou rozhodovací praxi soudů pro mládež při ukládání souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu v případě, že mladistvý spáchal provinění před osmnáctým rokem věku a trestný čin po dovršení osmnáctého roku věku. Na základě provedené analýzy soudních rozhodnutí zjistilo, že v těchto případech soudy pro mládež ukládají:

1. souhrnný trest, a to zásadně bez rozlišení, zda je přísněji trestné provinění či trestný čin;

2. souhrnný trest, pokud je rozhodováno o provinění mladistvého, za které hrozí trestní opatření ve výměře nižší, než je zákonná sazba stanovená za trestný čin, jehož se dopustil již jako osoba zletilá; v opačném případě, tj. v případě, kdy je mladistvý pachatel ohrožen za provinění trestním opatřením přísnějším, než je zákonná trestní sazba za již projednaný trestný čin, je ukládáno souhrnné trestní opatření;

3. souhrnné trestní opatření, a to tedy i v případech, kdy trestný čin je přísněji trestný než projednávané provinění.

K variantě uvedené pod bodem 1. nejvyšší státní zástupkyně poukázala na usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, soudu pro mládež, ze dne 27. 8. 2007, sp. zn. 3 Tmo 22/2007, z jehož

odůvodnění je patrno, že pokud pachatel je postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem jeho věku, nelze mu ukládat trestní opatření, nýbrž musí jít již o tresty, byť v případě odnětí svobody takovýto trest může být ukládán v modifikované sazbě podle § 31 odst. 1 z. s. m. Podle odvolacího soudu při postihování sbíhající se trestné činnosti, která dílem byla spáchána po dovršení osmnáctého roku věku, totiž jde již o postih dospělého pachatele, v jehož případě nepřichází v úvahu použití hmotně právních ustanovení z. s. m. (s výjimkou ustanovení o trestní odpovědnosti – § 5 až § 8 – a ustanovení, která modifikují hranice trestních sazeb u provinění spáchaných předtím, než mladistvý překročil osmnáctý rok svého věku – především jde o § 31 odst. 1 z. s. m. o modifikaci trestních sazeb odnětí svobody), to však neznamená, že má být ukládáno trestní opatření.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu tuto věc projednávalo na začátku roku 2008 (šlo o rozhodnutí č. 17 – Et 1/2008) a navržená právní věta zněla: „Ukládá-li soud pro mládež mladistvému úhrnnou nebo souhrnnou sankci jednak za provinění spáchané před osmnáctým rokem věku a jednak za trestný čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku věku, jde o úhrnný nebo souhrnný trest (§ 27 trestního zákona), nikoli o úhrnné nebo souhrnné trestní opatření (§ 24 z. s. m.).“ Rozhodnutí však nebylo schváleno k publikaci do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

K variantě uvedené pod bodem 2. nejvyšší státní zástupkyně poukázala na rozsudek Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež, ze dne 10. 5. 2007, sp. zn. 4 Tmo 82/2007, jímž tento odvolací soud zrušil výrok o souhrnném trestním opatření z rozsudku Okresního soudu v Šumperku, soudu pro mládež, ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. 3 Tm 4/2007, a nově uložil souhrnný trest odnětí svobody. V odůvodnění svého rozhodnutí odvolací soud uvedl, že nalézací soud nevěnoval dostatečnou pozornost skutečnosti, že trestním příkazem byl obviněný jako dospělý odsouzen pro trestné činy podle § 238 odst. 1, 2 a § 247 odst. 1 písm. a), b) trestního zákona, a tudíž bylo třeba aplikovat ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. a ukládat souhrnný trest podle nejpřísnějšího trestného činu, kterým je trestný čin porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 trestního zákona, který však obviněný spáchal již jako dospělý pachatel. Tím soud fakticky naznačil, že v případě použití ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. je uložení úhrnného nebo souhrnného trestu či trestního opatření závislé na tom, zda provinění nebo trestný čin nejpřísněji trestný byl spáchán obviněným jako mladistvým či dospělým.

V této souvislosti nejvyšší státní zástupkyně poukázala na obdobná rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě, soudu pro mládež [konkrétně na usnesení ze dne 20. 6. 2008, sp. zn. 4 Tmo 92/2008, kde ve vztahu k obviněnému mladistvému šlo z hlediska trestní sazby o stejné delikty – provinění a trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 trestního zákona, a na rozsudek ze dne 30. 10. 2006, sp. zn. 4 Tmo 257/2006, v němž se odvolací soud ztotožnil s uložením souhrnného trestu mladistvému soudem nalézacím, a to za situace, kdy mladistvý spáchal provinění či trestné činy jednak před tím, než překročil osmnáctý rok svého věku, jednak potom, co tento věk dovršil, přičemž čin nejpřísněji trestný (§ 221 odst. 1 trestního zákona) spáchal již jako dospělý, a bylo nutno uložit mu souhrnný trest].

Názor, že v případě, kdy je mladistvý pachatel ohrožen za provinění trestním opatřením přísnějším, než je zákonná trestní sazba za již projednaný trestný čin, má být ukládáno souhrnné trestní opatření, nejvyšší státní zástupkyně dokladovala rozsudkem Krajského soudu v Brně, soudu pro mládež, ze dne 14. 1. 2005, sp. zn. 2 Tm 4/2004, jímž tento soud mladistvému za provinění nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. 1 a § 187 odst. 1 trestního zákona a pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 trestního zákona a sbíhající trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. b) a porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 trestního zákona, uložil souhrnné trestní opatření odnětí svobody podle § 242 odst. 1 trestního zákona. Uvedený názor byl potvrzen jako správný i soudem odvolacím (rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci, soudu pro mládež, ze dne 24. 5. 2005, sp. zn. 4 Tmo 13/2005).

Do skupiny uvedené pod bodem 3. nejvyšší státní zástupkyně zařadila rozhodnutí soudů pro mládež, ve kterých se soudy otázkou, proč bylo uloženo souhrnné trestní opatření, vůbec nezabývaly (resp. to nebylo patrno z odůvodnění jejich rozhodnutí). V této souvislosti poukázala na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 1. 10. 2008, sp. zn. 49 Tm 7/2008, z něhož je patrno, že soud ukládat souhrnné trestní opatření podle nejpřísněji trestného zákonného ustanovení, a to podle § 201 odst. 1 trestního zákona, přičemž uvedený trestný čin byl již spáchán po dovršení osmnáctého roku věku pachatele.

Pokud jde o otázku ukládání úhrnného trestního opatření nebo úhrnného trestu v případě, že mladistvý spáchal provinění před osmnáctým rokem věku a trestný čin po dovršení osmnáctého roku věku, nejvyšší státní zástupkyně poukázala na rozsudek Okresního soudu v Olomouci, soudu pro mládež, ze dne 22. 1. 2007, sp. zn. 8 Tm 15/2006, kterým byl mladistvý za provinění loupeže podle § 234 odst. 1 trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zákona, trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. e) trestního zákona, trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. a), b) trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona a trestný čin porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 trestního zákona ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona odsouzen podle § 234 odst. 1 trestního zákona za použití § 35 odst. 1 trestního zákona a § 25 odst. 3 z. s. m. k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců.

Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, jakožto soud odvolací rozsudkem ze dne 4. 5. 2007, sp. zn. 4 Tmo 75/2007, k odvolání mladistvého zrušil výrok o trestu a nově rozhodl tak, že mladistvý se odsuzuje podle § 234 odst. 1 trestního zákona za použití § 35 odst. 1 trestního zákona a § 25 odst. 3 z. s. m. k úhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání jednoho roku a šesti měsíců nepodmíněně, které vykoná odděleně od ostatních odsouzených ve věznici nebo zvláštním oddělení pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciace. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že provinění loupeže se obviněný dopustil jako mladistvý, naproti tomu skutků popsaných pod body ad 2), 3) se dopustil již jako dospělý pachatel. Okresní soud sice ve výroku tohoto rozhodnutí správně citoval ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m., nicméně ve faktické rovině se aplikace tohoto ustanovení neprojevila. Ohledně skutku popsaného ad 1) – provinění loupeže, kterého se obviněný dopustil jako mladistvý pachatel, bylo nutno aplikovat ustanovení § 31 odst. 1 z. s. m., takže za tento útok byl ohrožen sníženým rozpětím zákonné trestní sazby ve výměře od jednoho do pěti let. Ve vztahu ke skutkům ad 2), 3), kterých se dopustil jako dospělý pachatel, byl ohrožen základním rozpětím trestní sazby podle nejpřísnějšího rozpětí, tedy podle § 238 odst. 1, 2 trestního zákona, kde je sazba od šesti měsíců do tří let. V kontextu výše uvedeného je podle odvolacího soudu naprosto evidentní, že ve smyslu ustanovení § 35 odst. 1 trestního zákona je zapotřebí mladistvému ukládat sankci podle nejpřísnějšího rozpětí zákonných trestních sazeb, tedy podle § 234 odst. 1 tr. zákona, a proto trestní opatření, nikoliv trest.

Na základě výše uvedeného nejvyšší státní zástupkyně konstatovala, že podstatou problému je rozdílný názor soudů pro mládež ohledně aplikace ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. a z něho plynoucí v podstatě tři varianty řešení, jak byly popsány shora. K nim zaujala názor, že pokud je rozhodováno o sankci za sbíhající se činy, z nichž část spáchala stíhaná osoba ve věku mladistvých a část v dospělosti, mělo by být pro úvahu o tom, zda má být uložen souhrnný trest nebo souhrnné trestní opatření, rozhodující to, zda je nejpřísněji trestný čin spáchaný v době, kdy byla stíhaná osoba ve věku mladistvých, nebo zda byla již dospělá. V případě, že stíhaná osoba byla v době spáchání tohoto činu ve věku mladistvých, je třeba jí uložit souhrnné (úhrnné) trestní opatření, v opačném případě souhrnný (úhrnný) trest. Přitom by se na danou problematiku mělo pohlížet také z pohledu ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) z. s. m.

Nejvyšší státní zástupkyně rovněž upozornila na další poznatek z rozhodovací praxe soudů pro mládež spočívající v tom, že některé tyto soudy ukládají vedle souhrnného trestního opatření i trest

(vyměřený podle trestního zákona), a to za sbíhající se trestnou činnost, kterou mladistvý spáchal již jako dospělý pachatel a za kterou již byl odsouzen.

Tak tomu bylo například v již výše citovaném rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 1. 10. 2008, sp. zn. 49 Tm 7/2008, z něhož je patrno, že mladistvému obviněnému bylo uloženo souhrnné trestní opatření za použití § 35 odst. 2 trestního zákona a § 33 odst. 1 z. s. m. (podmíněné odsouzení s dohledem) a současně podle § 49 odst. 1 trestního zákona opětovně uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel (stejně jako učinil Okresní soud v České Lípě, který rozhodoval o trestných činech podle § 201 odst. 1 a § 180d trestního zákona, jež obviněný spáchal již jako dospělý).

Obdobně nejvyšší státní zástupkyně poukázala na rozsudek Okresního soudu v Karviné, soudu pro mládež, ze dne 4.11.2008, sp. zn. 3 Tm 41/2008, z něhož je patrno, že mladistvému bylo za sbíhající se trestnou činnost (spáchanou před a po dovršení osmnáctého roku věku) podle § 234 odst. 1 trestního zákona za použití § 35 odst. 2 trestního zákona, § 31 odst. 1 z. s. m. uloženo souhrnné trestní opatření odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem na zkušební dobu dvou let a podle § 49 odst. 1, § 50 odst. 1 trestního zákona opětovně trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu jednoho roku (tento trest byl do výroku soudu převzat z výroku o trestu uloženém témuž pachateli trestním příkazem).

Z podnětu odvolání státního zástupce Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, rozsudkem ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tmo 198/2008, zrušil napadený rozsudek ve výroku o souhrnném trestním opatření odnětí svobody a ve výroku o trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel a nově rozhodl tak, že mladistvý se odsuzuje podle § 234 odst. 1 trestního zákona za použití § 35 odst. 2 trestního zákona, § 31 odst. 1, § 25 odst. 3 z. s. m. k souhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání jednoho roku a dvou měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání dvou roků a podle § 26 odst. 2 z. s. m., § 49 odst. 1, § 50 odst. 1 trestního zákona k trestnímu opatření zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení motorových vozidel na dobu jednoho roku. V odůvodnění rozsudku odvolací soud uvedl, že podle zásad stanovených v § 35 odst. 1 trestního zákona bylo mladistvému nutno ukládat trestní opatření podle ustanovení § 234 odst. 1 trestního zákona za provinění, které spáchal jako mladistvý pachatel (nejpřísněji trestné provinění). Proto v souladu s ustanovením § 25 odst. 3 z. s. m. přicházelo v úvahu toliko uložení souhrnného trestního opatření podle trestní sazby § 234 odst. 1 trestního zákona, a to i pokud jde o zákaz činnosti, pokud jde o ustanovení § 35 odst. 1, 2 trestního zákona, byť se již jako zletilý pachatel dopustil trestného činu, které uložení trestu zákazu činnosti odůvodňovalo.

K této otázce nejvyšší státní zástupkyně uvedla, že podle ustanovení § 35 odst. 1, 2 trestního zákona lze vedle trestu přípustného podle zákonného ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejpřísněji trestný, v rámci souhrnného trestu „uložit i jiný druh trestu, jestliže jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze souzených trestných činů“. Má za to, že za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako vedlejší trest např. trest zákazu činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, které se dopustil již jako dospělý pachatel. Na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je totiž třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákona. Proto nepovažuje za správnou aplikaci ustanovení § 26 odst. 2 z. s. m. (stanovící podmínky pro uložení zákazu činnosti mladistvému) tak, jak ji užil Krajský soud v Ostravě, soud pro mládež, ve svém rozhodnutí ze dne 18. 3. 2009, sp. zn. 4 Tmo 198/2008).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího správního soudu,

obou vrchních a všech krajských soudů (včetně Městského soudu v Praze), právnických fakult v Praze, Brně, Plzni a Olomouci, Nejvyššího státního zastupitelství, veřejného ochránce práv, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh právních vět stanoviska v tomto (původním) znění:

„Rozhoduje-li soud pro mládež o sankci za sbíhající se činy, z nichž pachatel část spáchal jako mladistvý a část po dovršení osmnáctého roku věku (§ 25 odst. 3 z. s. m.), je pro úvahu o tom, zda má být uložen souhrnný (případně úhrnný) trest nebo souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, rozhodující, zda je nejpřísněji trestný čin spáchaný v době, kdy pachatel byl ve věku mladistvých nebo již dospělý. Byl-li pachatel v době spáchání tohoto činu ještě ve věku mladistvých, uloží mu soud pro mládež souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, v opačném případě souhrnný (případně úhrnný) trest.

Za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci například zákaz činnosti, pokud jeho uložení odůvodňuje trestná činnost, jíž se dopustil již (až) jako dospělý pachatel. Uložení této sankce však musí odpovídat celkovému závěru o druhu sankce, tj. o souhrnném (případně úhrnném) trestním opatření, nebo souhrnném (případně úhrnném) trestu, což v případě ukládání zákazu činnosti v rámci souhrnného (případně úhrnného) trestního opatření znamená potřebu respektovat omezení zakotvené v § 26 odst. 2 z. s. m.“

S takto navrženým textem právních vět stanoviska většina shora jmenovaných orgánů a institucí vyslovila souhlas (mnohdy bezvýhradný, jindy s drobnými připomínkami či náměty na upřesnění právních vět nebo doplnění odůvodnění). Ministerstvo spravedlnosti České republiky však považovalo za diskutabilní druhou část stanoviska a vyslovilo obavu, že při jeho přijetí by došlo k porušení zásady nulla poena sine lege. Zásadní nesouhlas s původně navrženým stanoviskem vyslovil pouze Krajský soud v Plzni, který se přiklonil k výše zmíněnému názoru Krajského soudu v Českých Budějovicích, soudu pro mládež (usnesení ze dne 27. 8. 2007, sp. zn. 3 Tmo 22/2007), že v popsané situaci vždy přichází v úvahu uložení souhrnného trestu.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů zaujalo shora citované (proti původnímu návrhu v jeho druhé části poněkud upřesněné) stanovisko. K jeho podpoře uvádí následující.

Předně je třeba zdůraznit, že stanovisko je zaměřeno na otázku ukládání trestních sankcí (souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu) soudy pro mládež, tedy nikoliv soudy obecnými. Už proto je třeba vycházet z výše citovaného zákona o soudnictví ve věcech mládeže, neboť právě tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže (srov. jeho § 1 odst. 1), a podle jeho § 4 platí, že soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež.

Zmínit je však třeba i jeho další obecné ustanovení § 1 odst. 3, podle něhož pokud tento zákon nestanoví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů (v poznámce pod čarou je odkaz na „Trestní zákoník. Trestní řád. Občanský soudní řád. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.“). Jde totiž o ustanovení, které upravuje vztah speciality zákona o soudnictví ve věcech mládeže vůči citovaným obecným právním předpisům, což znamená, že pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje speciální ustanovení, použije se podle povahy věci příslušné ustanovení z uvedených obecných právních norem.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže však předestřenou problematiku v těchto (ale ani v žádných jiných) ustanoveních explicitně neřeší. Nečiní tak ani ve společném ustanovení § 73, které pro oblast trestního procesu vymezuje, která ustanovení ve věcech mladistvých se neužijí. Tak podle jeho odstavce 1 zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých se neužije a) v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější, nebo b) bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení devatenáctého roku mladistvého; podle jeho odstavce 2 ustanovení tohoto zákona o účasti orgánu sociálně-právní ochrany dětí se neužije, jestliže se úkon provádí po dovršení devatenáctého roku věku mladistvého.

Jakkoliv ani od tohoto ustanovení nelze odhlížet, pro řešení otázky ukládání souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu soudy pro mládež až tak zásadního významu nemá, neboť pouze upravuje (negativním způsobem) situace, při kterých se zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých neužijí.

Východisko pro řešení nastíněného problému je třeba hledat ve znění ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. Podle něho ukládá-li soud pro mládež úhrnné nebo souhrnné trestní opatření mladistvému, který spáchal provinění jednak před tím, než překročil osmnáctý rok svého věku, jednak po tom, co tento věk dovršil, postupuje podle ustanovení o úhrnném nebo souhrnném trestu, popřípadě o upuštění od uložení souhrnného nebo dalšího trestu, přičemž se hranice trestních sazeb u provinění spáchaných před tím, než mladistvý překročil osmnáctý rok, posuzují podle tohoto zákona.

Toto ustanovení upravuje speciální postup soudu pro mládež při ukládání úhrnného nebo souhrnného trestního opatření mladistvému, který spáchal provinění jednak před tím, než překročil osmnáctý rok svého věku, jednak po tom, co tento věk dovršil. Jelikož v jeho závěru je obsažena úprava modifikující hranice trestních sazeb, je třeba dodat, že jde konkrétně o ustanovení § 26, § 27, § 31, § 32 a 33 z. s. m. (z nich bude mít zřejmě největší význam § 31 odst. 1, podle něhož trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok). Současně obsahuje (v poznámkách pod čarou) odkaz na ustanovení § 43 a § 44 trestního zákoníku (před l. lednem 2010 obsahovalo odkaz na ustanovení § 35 a § 37 trestního zákona).

Obsah ustanovení § 43 a § 44 trestního zákoníku je zapotřebí zmínit jednak s ohledem na shora vymezený vztah speciality zákona o soudnictví ve věcech mládeže vůči citovaným obecným právním předpisům (konkrétně vůči trestnímu zákoníku), jednak proto, že mají pro řešení předestřeného problému zásadní význam.

Ustanovení § 43 trestního zákoníku upravuje pravidla pro ukládání úhrnného a souhrnného trestu. Odsuzuje-li soud pachatele za dva nebo více trestných činů, uloží mu podle § 43 odst. 1 tohoto ustanovení úhrnný trest podle toho ustanovení, které se vztahuje na trestný čin z nich nejpřísněji trestný; jde-li o vícečinný souběh většího počtu trestných činů, může soud pachateli uložit trest odnětí svobody v rámci trestní sazby, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu; horní hranice trestní sazby odnětí svobody však nesmí ani po tomto zvýšení převyšovat dvacet let a při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí převyšovat třicet let. Vedle trestu přípustného podle takového ustanovení lze v rámci úhrnného trestu uložit i jiný druh trestu, jestliže jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze souzených trestných činů. Jsou-li dolní hranice trestních sazeb odnětí svobody různé, je dolní hranicí úhrnného trestu nejvyšší z nich. Stanoví-li trestní zákon za některý z takových trestných činů pouze trest odnětí svobody, může být úhrnným trestem jen trest odnětí svobody jako trest samostatný.

Podle ustanovení § 43 odst. 2 trestního zákoníku soud uloží souhrnný trest podle zásad uvedených v odstavci 1, když odsuzuje pachatele za trestný čin, který spáchal dříve, než byl soudem prvního

stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný čin. Spolu s uložením souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu uloženém pachateli rozsudkem dřívějším, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo tímto zrušením, pozbyla podkladu. Souhrnný trest nesmí být mírnější než trest uložený rozsudkem dřívějším. V rámci souhrnného trestu musí soud vyslovit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, trest ztráty vojenské hodnosti, trest propadnutí majetku nebo trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, jestliže takový trest byl vysloven již rozsudkem dřívějším.

Ustanovení § 44 trestního zákoníku upravuje institut upuštění od uložení souhrnného trestu, podle něho soud upustí od uložení souhrnného trestu podle § 43 odst. 2, má-li za to, že trest uložený dřívějším rozsudkem je dostatečný.

Otázkou, jež se klade, je, zda smyslem a účelem ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. bylo při použití § 43, event. 44 trestního zákoníku a ukládání úhrnného či souhrnného trestu (nikdy trestního opatření) při respektování ustanovení o trestní odpovědnosti mladistvého pouze modifikovat trestní sazby u provinění spáchaných před tím, než mladistvý překročil osmnáctý rok, podle zásad stanovených v § 31 odst. 1 z. s. m., či zda a jaký význam má toto ustanovení pro ukládání druhu sankce (trestu či trestního opatření).

V případech podřazených výše pod variantu 1., pro něž bylo typické, že soudem pro mládež byl vždy ukládán souhrnný (případně úhrnný) trest, šlo o to, že se nepoužila hmotně právní ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže s výjimkou, že ohledně provinění spáchaných před překročením osmnáctého roku věku je nutno přihlédnout k ustanovením o trestní odpovědnosti mladistvého (§ 5 až § 8 z. s.m.) a zejména k ustanovením, která upravují hranice trestních sazeb u provinění spáchaných před tím, než mladistvý dovršil osmnáctý rok svého věku (§ 26, § 27, § 31, § 32 a § 33 z. s. m.). Jinými slovy, nebylo významné, zda přísněji trestným bylo provinění či trestný čin, neboť za každých okolností byl pachateli ukládán souhrnný (případně úhrnný) trest.

Obdobně nelze najít žádné rozlišovací hledisko v tom smyslu, zda bylo nejpřísněji trestným činem provinění či trestný čin, u případů podřazených pod variantu 3., pro niž bylo příznačné (byť bez bližšího odůvodnění), že soudy pro mládež vždy ukládaly souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření.

V těch případech, jež byly podřazeny pod variantu 2., lze vysledovat, že relevantní z hlediska závěru soudu pro mládež, zda je na místě ukládat souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, nebo souhrnný (případně úhrnný) trest, bylo zjištění, zda byl činem nejpřísněji trestným provinění nebo trestný čin. Při posuzování této otázky soudy pro mládež považovaly za důležitou modifikaci trestních sazeb provedenou ustanovením § 31 odst. 1 z. s. m. Bylo-li i při použití tohoto ustanovení nejpřísněji trestné provinění, bylo jimi ukládáno souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření; byl-li naopak činem nejpřísněji trestným trestný čin, byl ukládán souhrnný (případně úhrnný) trest.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu se ztotožňuje právě s tímto řešením, poněvadž bezezbytku reflektuje jak ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m., tak zásady pro ukládání úhrnného či souhrnného trestu.

Odkaz v tomto ustanovení na § 43 či 44 trestního zákoníku nelze bez dalšího chápat jako demonstraci záměru zákonodárce ukládat v případech, na něž pamatuje ustanovení § 25 odst. 3 z. s.m., souhrnný (případně úhrnný) trest.

Ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. pro situace souběhu, který výslovně upravuje, odkazuje na ustanovení § 43, § 44 trestního zákoníku coby kritéria rozhodná pro ukládání sankce. Z pohledu hledisek zde vymezených a významných pro závěr o tom, „který trestný čin je nejpřísněji trestný“,

dále výslovně říká, že „hranice trestních sazeb u provinění spáchaných před tím, než mladistvý překročil osmnáctý rok, se posuzují podle tohoto zákona“, tedy podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jinak řečeno, ve světle závěru, který čin je nejpřísněji trestný, je důležité, že hranice trestních sazeb u provinění spáchaných před tím, než mladistvý překročil osmnáctý rok svého věku, se snižují na polovinu (horní hranice trestní sazby přitom nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok). Toto kritérium není nikterak samoúčelné a nadbytečné; právě jím se totiž ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. coby hmotně právní ustanovení významně liší od ustanovení § 73 odst. 1 písm. a) z. s. m., při jehož aplikaci se modifikace trestních sazeb provinění spáchaných obviněným před dovršením osmnáctého roku a po jeho dovršení nepoužije.

Podle přesvědčení trestního kolegia Nejvyššího soudu proto závěr nemůže být jiný, než že ustanovení § 25 odst. 3 z. s. m. neurčuje, že soud pro mládež v případech souběhu zde popsaného za každých okolností uloží souhrnný (případně úhrnný) trest. Je zcela na místě opřít se o zásady vymezené v ustanovení § 43 trestního zákoníku a dovodit, že závěr o tom, který čin je nejpřísněji trestný, předurčuje nejen závěr o tom, podle kterého ustanovení se bude sankce ukládat, ale i závěr o tom, zda jí bude trest či trestní opatření.

Jinými slovy vyjádřeno otázku, o jakou trestní sankci v tom kterém případě půjde, bude třeba řešit srovnáním výše modifikované trestní sazby stanovené mladistvému za spáchané provinění s výší trestní sazby za sbíhající se trestný čin, jehož se dopustil již jako dospělý pachatel. Rozhodující proto bude, zda činu nejpřísněji trestného se pachatel dopustil ještě ve věku mladistvých, nebo již po dovršení osmnáctého roku věku. V prvém případě by mu soud pro mládež ukládal souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, v případě druhém souhrnný (případně úhrnný) trest [v obou případech podle ustanovení o úhrnném nebo souhrnném trestu (§ 43 trestního zákoníku)]. Jestliže by byly splněny zákonné podmínky, soud pro mládež by rovněž mohl upustit od uložení souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu (§ 44 trestního zákoníku).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu má za to, že opačný závěr by znevýhodnil pachatele, u nichž by provinění bylo činem nejpřísněji trestným, byť by šlo spíše o netypické situace (například u provinění loupeže podle § 173 trestního zákoníku, vraždy podle § 140 trestního zákoníku, těžkého ublížení na zdraví podle § 145 trestního zákoníku by pachateli bylo ukládáno souhrnné nebo úhrnné trestní opatření odnětí svobody, pro jehož výkon by byl zařazen do věznice odděleně od ostatních odsouzených – srov. § 76 z. s. m.). Zatímco byla-li by pachateli ukládána sankce i za sbíhající se mírněji trestný čin, byl by mu ukládán trest, pro jehož výkon by byl zařazen do věznice pro ostatní odsouzené. To by mělo význam i z hlediska pozdějšího rozhodování o zahlazení odsouzení, kde jsou stanoveny jiné podmínky – srov. například § 35 odst. 1 z. s.m., podle něhož při uložení (souhrnného nebo úhrnného) trestního opatření odnětí svobody v délce nepřevyšující jeden rok se na mladistvého hledí, jako by nebyl odsouzen; významné jsou i předpoklady zahlazení odsouzení podle § 35 odst. 2 z. s. m., neboť totéž neplatí, byl-li by mu uložen (souhrnný nebo úhrnný trest) odnětí svobody převyšující jeden rok. Obdobně by bylo možno poukázat na ustanovení § 69 odst. 2 trestního zákoníku – na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno, na ustanovení § 105 odst. 1 písm. e) trestního zákoníku o podmínkách zahlazení odsouzení pachatele odsouzeného k peněžitému trestu za úmyslný trestný čin, či na ustanovení § 35 odst. 4 z. s. m. o zahlazení odsouzení mladistvého, kterému bylo uloženo peněžité opatření, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile bylo vykonáno nebo bylo od výkonu tohoto trestního opatření nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

Pokud jde o druh trestních sankcí, soud pro mládež bude při ukládání souhrnného (případně úhrnného) trestního opatření zásadně vázán ustanovením § 24 odst. 1 z. s. m., podle něhož může za spáchané provinění mladistvému uložit pouze trestní opatření tam vyjmenovaná. Tímto omezením však nebude vázán, bude-li pachateli ukládat souhrnný (případně úhrnný) trest, neboť v takovém

případě bude postupovat podle obecného ustanovení § 52 trestního zákoníku.

K další problematice spočívající v tom, že některé soudy pro mládež ukládají za sbíhající se trestnou činnost, kterou mladistvý spáchal již jako dospělý pachatel a za kterou již byl odsouzen, vedle souhrnného trestního opatření jako tzv. vedlejší i trest vyměřený podle trestního zákona (resp. trestního zákoníku), je třeba připomenout výše citované ustanovení § 43 odst. 1 trestního zákoníku, zejména tu jeho část, podle níž „vedle trestu přípustného podle takového ustanovení lze v rámci úhrnného trestu uložit i jiný druh trestu, jestliže jeho uložení by bylo odůvodněno některým ze souzených trestných činů“ (tato zásada samozřejmě platí i pro ukládání souhrnného trestu podle § 43 odst. 2 trestního zákoníku).

V obecné rovině a s jistou formulační úpravou lze proto souhlasit s první částí názoru nejvyšší státní zástupkyně, že za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci (tedy nikoliv jako tzv. vedlejší trest) například zákaz činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, jíž se dopustil již jako dospělý pachatel. S určitými výhradami lze souhlasit i s další částí jejího názoru, že na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákoníku, což by mělo vést k závěru, že se neuplatní omezení zakotvené pro uložení zákazu činnosti mladistvému v ustanovení § 26 odst. 2 věta první z. s. m.

Už z toho důvodu, že na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, musí uložení této sankce odpovídat celkovému závěru o druhu sankce, tj. o souhrnném (případně úhrnném) trestním opatření, nebo souhrnném (případně úhrnném) trestu. Proto za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci například zákaz činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, které se dopustil již jako dospělý pachatel. Na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je totiž třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákoníku. Obdobně je tomu i v opačném případě, v němž je ukládán souhrnný trest, který je doplňován sankcí ukládanou podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jejíž uložení odůvodňuje spáchání provinění, jehož se pachatel dopustil jako mladistvý.

Z uvedeného vyplývá, že omezení zakotvené v § 26 odst. 2 z. s. m. (podle něhož zákaz činnosti může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let) je při ukládání zákazu činnosti v rámci souhrnného (případně úhrnného) trestního opatření zapotřebí respektovat jen v případě, pokud se pachatel dopustil činu, jehož spáchání uložení takové sankce odůvodňuje, před dovršením osmnáctého roku věku.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu ze všech těchto důvodů dospělo k závěru, že rozhoduje-li soud pro mládež o sankci za sbíhající se činy, z nichž pachatel část spáchal jako mladistvý a část po dovršení osmnáctého roku věku (§ 25 odst. 3 z. s. m.), je pro úvahu o tom, zda má být uložen souhrnný (případně úhrnný) trest nebo souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, rozhodující, zda je nejpřísněji trestný čin spáchaný v době, kdy pachatel byl ve věku mladistvých nebo již dospělý. Byl-li pachatel v době spáchání tohoto činu ještě ve věku mladistvých, uloží mu soud pro mládež souhrnné (případně úhrnné) trestní opatření, v opačném případě souhrnný (případně úhrnný) trest. Dále pak dospělo k závěru, že za situace, kdy je pachatel postihován i za trestnou činnost, které se dopustil jako dospělý a jež se sbíhá s jeho trestnou činností spáchanou před osmnáctým rokem věku, lze uložit jako další sankci například zákaz činnosti, jehož uložení odůvodňuje trestná činnost, které

se dopustil již jako dospělý pachatel. Na souhrnné (úhrnné) trestní opatření je totiž třeba pohlížet jako na souhrnnou (úhrnnou) trestní sankci, která je vyměřena podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a v některých případech doplněna sankcí podle trestního zákoníku. Obdobně je tomu i v opačném případě, v němž je ukládán souhrnný trest, který je doplňován sankcí ukládanou podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, jejíž uložení odůvodňuje spáchání provinění, jehož se pachatel dopustil jako mladistvý.

V Brně dne 21. 10. 2010

Předseda trestního kolegia NS ČR
JUDr. Stanislav Rizman